

H.J. Lam

Zijn bloed

“En al het volk, antwoordende, zeide: Zijn bloed kome over ons en over onze kinderen.”

Mattheüs 27:25

Huiveringwekkend was het wat Pilatus toegeschreeuwd werd door de talloze Joden voor zijn ambtswoning: “Zijn bloed kome over ons en over onze kinderen!” Pilatus, wij nemen de verantwoording voor de dood van die Jezus wel op ons.

Maar weet u wat het vreemde van deze woorden is? Ze zijn o zo geschikt om over te nemen. Nee, niet schreeuwend, maar biddend; niet gericht tot Pilatus, maar tot God. Zo halen we Gods liefde naar ons toe.

Merkt u bijvoorbeeld dat satan u vasthoudt? Hoor wat Petrus zegt: “Weet dat u niet met zilver of goud vrijgekocht bent van uw ijdele wandel, maar door het kostbaar bloed van Christus.” Bid daarom: “Uw bloed kome over mij, Uw bloed dat vrijkoopt.”

Betrap jij jezelf erop hoeveel onheiligheid er in jouw doen en laten zit? Hoor: “Jezus heeft, opdat Hij door *zijn* bloed ons zou heiligen, geleden.” Bid daarom: “Uw bloed kome over mij, Uw bloed dat heiligt.”

Durft u niet tot God te gaan, omdat u zoveel op uw kerfstok hebt? Hoor dit woord van de apostel: “Wij hebben vrijmoedigheid tot God te gaan door het bloed van Jezus.” Bid daarom: “Uw bloed kome over mij, Uw bloed dat vrijmoedigheid schenkt.”

Wie valt er tot zijn grote verdriet uit zwakheid in zonden, niet soms, maar vaak? Hoor dat machtige woord van Johannes: “Het bloed van Jezus Christus, Gods Zoon, reinigt ons van alle (!) zonde.” Bid daarom: “Uw bloed kome over mij, Uw bloed dat reinigt.”

Wie wordt erdoor aangevochten dat de vrede zo ver weg is, in je eigen leven, in deze wereld? Wat staat er in de Colossenzenbrief? “Christus heeft vrede gemaakt door het bloed van *zijn* kruis.” Klem je vast aan deze woorden en bid: “Uw bloed kome over mij, Uw bloed dat vrede geeft.”

Berg ook dat andere woord van de apostel als een schat op in uw hart: “Nu wij gerechtvaardigd zijn door Christus’ bloed, zullen wij door Hem behouden worden van de toorn.” Bid daarom: “Uw bloed kome over mij, Uw bloed dat rechtvaardigt.”

Blijven de twijfels u bespringen? Voel eens aan uw voorhoofd. Doopwater! Dat wil zeggen: “Als wij in de Naam van de Zoon gedoopt worden, zo verzegelt ons de Zoon dat Hij ons wast in *zijn* bloed van al onze zonden.” – Denk ook aan de wijn op de avondmaalstafel: “De drinkbe-

Inhoud

Meditatie 33
H.J. Lam

Wat Europa aan Griekenland te danken heeft (I) 34
Dr. H. Klink, Hoornaar

Prins Friso 35

Drie vrouwen uit de kring rond Kohlbrugge (III) 37
Drs. M.A. den Admirant, 's-Gravenhage

Een wankel evenwicht 38
Dr. H. Dubbelman, 's-Gravenpolder

Op een saai zondagmiddag ... 40
Drs. Marijke Aalders, Bussum

Een woord van Dietrich Bonhoeffer (1906-1945)

Of we de vrede van God werkelijk hebben gevonden, moet blijken uit de wijze waarop we de beproevingen, die over ons komen, tegemoet treden.

ker der dankzegging is de gemeenschap aan het bloed van Christus.”

Wat rest ons anders dan vol verwondering te roemen in het volbrachte werk van onze Heere Christus en te zingen:

*O afgrond, waarin alle zonden
verzinken en niet meer bestaan!
O diep geheim van Christus' wonden, –
het oordeel is te niet gedaan!
O Heer, Uw bloed roept voor altijd:
barmhartigheid, barmhartigheid!*

Wat Europa aan Griekenland te danken heeft (I)

Twee 'wonderen'

Tijdens de catechisatielessen wijs ik de oudere jeugd er zo nu en dan op dat er in de oudheid twee volken waren die eruit springen: Israël en Griekenland. Veel uit de geschiedenis van beide volken kan gerust getypt worden als een wonder. Dat geldt allereerst Israël. Het feit dat een klein contingent van stammen dat ongeveer 1300 jaar voor Christus als nomaden tussen de grote volkeren zwierf, in de loop van de eeuwen een ontwikkeling doormaakte, die bepalend is voor de wereldgeschiedenis, mag een wonder heten. Alleen al het feit dat de Bijbel, het bekendste boek van alle tijden, aan Israël te danken is, spreekt voor zich!

Het tweede wonder betreft het oude Griekenland. Ter illustratie wijs ik de catechisanten op Athene rond de vierde eeuw voor Christus. Ik vertel hen: de beroemdste filosofen van de wereldgeschiedenis leefden rond die tijd in deze stad: Socrates, Plato en Aristoteles. Min of meer in dezelfde tijd leefden daar de bekendste tragediedichters van alle tijden: Aischylos, Sophocles, Aeschylos en Euripides. In die eeuw voerde ook de vermaarde komedieschrijver Aristofanes zijn stukken op aan de voet van de Acropolis. De staatsman Pericles hield in diezelfde tijd een redevoering met een politieke visie zonder weerga. De bouwmeester op wie in de architectuur steeds weer teruggegre-

pen wordt, Phidias, bouwde destijds het Parthenon, de beroemde tempel op de Acropolis – een staaltje van groot bouwkundig vernuft. Het waren Grieken uit die tijd die voor het eerst geschiedkundige werken schreven, die voor alle eeuwen als voorbeeld gelden: Herodotus en Thucydides. De levens van deze en andere 'grootheden' kruisten elkaar binnen de grenzen van een niet al te grote stad, in een beperkt tijdvak!

Welnu, Israël en Griekenland leerden elkaar kennen vanaf de vierde eeuw voor Christus toen Alexander de Grote het hele gebied veroverde dat ten oosten van Griekenland lag en dat zich uitstrekte van Egypte tot India (ong. 330 voor Chr.). Deze 'ontmoeting' leidde ondermeer tot de totstandkoming van de laat-Israëlitische literatuur en tot de Griekse vertaling van het Oude Testament: de Septuaginta. De gebeurtenissen die met deze 'ontmoeting' gepaard gingen, vormen de directe achtergrond van het Nieuwe Testament.

Een mooie studie over de betekenis van Griekenland voor Europa

Over de betekenis van het oude Griekenland voor Europa is in 2010 een boek verschenen bij Mohr Siebeck in Tübingen met als titel: *Was Europa den Griechen verdankt*. Met grote kennis van zaken toont de schrijver, Thomas A. Szlezák, helder en in een plezierige betoogtrant aan hoe groot de betekenis van de Grieken voor de geestesgeschiedenis en de politieke ontwikkeling van Europa geweest is. Het is van belang dat zulke boeken verschijnen, omdat de belangrijke rol van het oude Griekenland meer en meer vergeten dreigt te worden. Het zijn er in ons land maar weinigen meer die echt vertrouwd zijn met de Griekse cultuur. Dat geldt ook voor de kerken. Dit is ooit anders geweest. In bijvoorbeeld het Nederland van de Gouden Eeuw waren de predikanten bekend met Plato en Aristoteles, met Sophocles en Euripides. In de 19^e, maar zeker in de 20^e eeuw is daar verandering in gekomen. Over het algemeen verdiepen maar weinig predikanten zich in de oude geschiedenis en in de Griekse wijsgeren, terwijl dit toch een voorwaarde is om de cultuur van de Bijbel, waaruit elke zondag

Colofon

Ecclesia, voorheen 'Kerkblaadje', is een uitgave van de Stichting Vrienden van Dr. H.F. Kohlbrugge en verschijnt zaterdags om de veertien dagen.

Redactie: Drs. M. den Admirant, Ds. L.J. Geluk, Ds. J.K. Vlasblom, Mw G.M. van Ommen-Middelkoop

Eindredactie: Dr. H. Klink

Vaste medewerkers:

Dr. J.G. Barnhoorn, Dr. R. Fernhout, Drs. H.J. Lam en Dr. M. Verduin.

Redactieadres: Dorpsweg 11, 4223 NA Hoornaar, tel. 0183-581321

Internet-adres: www.ecclesianet.nl

Abonnementsprijs: € 25,50 per jaar

Adreswijziging en abonnementen: gm.v.ommen@kpnplanet.nl

Administratie: Baron Bentinckstraat 51, 7731 EK Ommen

tel. 0529 456729, Postbankrekeningnr. 88 71 47

Adm. Ecclesia/Kerkblaadje te Ommen of

Bankrekeningnr. 34.89.69.619 t.n.v.

St. Vrienden van Kohlbrugge te Ommen

Druk: drukkerij Ridderprint, Ridderkerk

gepreekt wordt, te kennen! Des te belangrijker is het verschijnen van dit boek.

Waarin en hoezeer het oude Griekenland van betekenis is, wil ik in enkele artikelen proberen nader te belichten. Daarbij haak ik aan bij het boek van Szlezák en in de volgende artikelen ook bij enkele andere auteurs, die in dit opzicht van betekenis zijn.

Homerus, de *Ilias*

In deze bijdrage wil ik aandacht vragen voor een Griek die aan de bakermat staat van de Griekse cultuur: Homerus. Aan hem wijdt Szlezák twee hoofdstukken, waarin hij respectievelijk ingaat op de *Ilias* en op de *Odyssee*, die beide aan Homerus worden toegeschreven. In deze boeken vindt de lezer karakteristieken, waaruit blijkt hoe bijzonder het Griekse volk geweest is.

Allereerst in de *Ilias*. In dit epos wordt de belegering van Troje door de gezamenlijke Griekse troepen beschreven. Het boek kwam zo'n 1000 jaar voor Chr. tot stand. Het is goed mogelijk dat de schrijver ervan Homerus geweest is, die zijn stof putte uit de heldensagen die vóór zijn tijd (mondeling) in omloop waren.

Szlezák legt er de nadruk op dat tal van motieven die in de *Ilias* spelen niet exclusief Grieks waren. Griekenland maakte eeuwenlang deel uit van één groot cultuurgebied dat ook het Midden-Oosten omvatte. Szlezák is zeker niet de eerste die daarop wijst. Cyrus H. Gordon schreef zo'n vijftig jaar geleden de mooie studie: *Vóór de Bijbel*, met de veelzeggende ondertitel: 'Het gemeenschappelijk verleden van de Griekse en Hebreeuwse beschaving'. Daarom is een vergelijking van de *Ilias* met het Sumerische heldengedicht over *Gilgamesj* op zijn plaats. Dit heldenepos werd gevonden tijdens opgravingen rond 1850. De versie die gevonden werd is een gestandaardiseerde versie van een oud verhaal, dat al in 2000 voor Chr. in Sumerië in omloop was. Deze laatste 'editie' dateert van rond 1200 voor Chr. Er zijn veel parallellen met de *Ilias*, die dus ongeveer in dezelfde tijd in Griekenland verteld werd.

Maar er zijn ook verschillen. En deze zijn veelzeggend. Het *Gilgamesj*-epos (waarin ook de zondvloed ter sprake komt) gaat over de held *Gilgamesj*, die grootse daden verricht. Als hij eenmaal zijn koninkrijk Uruk gevestigd heeft, onderneemt hij een lange reis. Hij wil een van zijn voorouders vragen hoe hij onsterfelijk kan worden. Na veel avonturen krijgt hij te verstaan dat onsterfelijkheid niet voor hem is weggelegd, evenmin als voor andere mensen. In feite wordt de held dus binnen de grenzen van het menselijke gehouden. In dat opzicht is het terecht dat Szlezák spreekt

Prins Friso

In deze dagen gaan onze gedachten uit naar de koninklijke familie, vanwege de grote zorg over de gezondheidstoestand van prins Friso. Zoals bekend werd de prins op vrijdag 17 februari in de buurt van het Oostenrijkse ski-oord Lech door een lawine bedolven. Na 25 minuten kon hij uit de sneeuw bevrijd worden. Door een hartstilstand van 50 minuten lijkt de prins onherstelbaar hersenletsel te hebben opgelopen.

Het deed velen goed dat op zaterdag 25 februari een deel van de koninklijke familie in Lech een dienst bijwoonde in de Nikolauskerk, waarin uitdrukkelijk voor de prins werd gebeden. De kerk was volledig gevuld, voornamelijk met inwoners van het dorp waar de koninklijke familie al zo'n 50 jaar haar wintersportvakantie doorbrengt. Ook in Nederland is het medeleven groot.

Sinds 1 maart wordt de prins verpleegd in het beroemde Wellington-hospital in Londen. Ook de redactie en de lezers van *Ecclesia* mogen hun gebeden voor de prins, voor zijn vrouw en hun kinderen alsook voor onze vorstin en de andere leden van de koninklijke familie voegen bij die van anderen. Moge Christus hen allen nabij zijn.

De redactie van *Ecclesia*

van een *humanisering* van de kijk op de mens ten tijde van de opschriftstelling van dit epos. Zelfs de onoverwinnelijke held is beperkt. Opvallend is echter dat het *Gilgamesj*-epos niet te zien geeft dat *Gilgamesj* door de mislukking van zijn expeditie verandert! Het verhaal eindigt ermee dat hij terugkomt in Uruk en daar zich zijn status als groot koning volledig laat welgevalen, zoals dat voorheen het geval was.

Een vergelijking met de *Ilias* laat zien hoezeer de Griekse heldensage verschilde van die van de Sumeriërs. Ook hier is sprake van *humanisering* van de held, maar met veel meer invoelingsvermogen voor het menselijke, vaak zelfs al te menselijke van zijn handelen. Er is sprake van grandeur, maar ook van broosheid en erbarmelijkheid. Homerus begint zijn epos met te schilderen hoe de Griekse held Achilles verbolgen is over onrecht dat hem is aangedaan door de legeraanvoerder Agamemnon, die de vrouw van wie hij houdt van hem heeft afgenomen. Om die reden weigert hij

langer aan de strijd tegen de Trojanen deel te nemen. Zijn weigering komt de Grieken op ettelijke nederlagen te staan. Uiteindelijk kost dat het leven van zijn beste vriend, Patroklos. Achilles kan dit niet verdragen. Als hij uit wrok dan toch deel gaat nemen aan de strijd, wordt hij van hogerhand gewaarschuwd zich niet te laten gaan, aangezien dit zijn eigen dood zou betekenen. Achilles laat het aankomen op een duel met Hector, de beroemdste strijder van de Trojanen. Onder de muren van Troje wint hij en doodt hij Hector. Maar wat er dan gebeurt! Achilles trekt om zijn woede te bekoelen en zijn triomf te vieren het levenloze lichaam als een trofee achter zijn zegewagen.

De nacht erop, brengt de diepbedroefde vader van Hector, Priamus de koning van de Trojanen, Achilles in het Griekse legerkamp een bezoek. Achilles ziet in wat hij de man heeft aangedaan en is ontroerd vanwege het leed. Daar komt bij dat hij ook zijn eigen dood onder ogen moet zien. Hij heeft zichzelf laten gaan door in overmoed de grenzen die door de goden zijn gesteld te overschrijden. Hij ziet in dat hij in vermetelheid en uit wrok zich over die grenzen in de behandeling van de dode Hector heeft heen gezet. Achilles heeft, geraakt als hij is door het verdriet van Priamus, medelijden met zijn vijand. Hij is ontroerd. Bij hem is er in het verhaal een ontwikkeling zichtbaar! Hij heeft weet van het menselijke leed dat berokkend wordt door menselijke overmoed. Hij heeft dat leed anderen en zichzelf aangedaan. Hij ziet in dat de mens klein is en onderhevig aan driften. Dit wordt hem te meer duidelijk door het verdriet van zijn tegenstander. Dit verdriet verbloedert en maakt hem teer, zelfs tegenover zijn vijand.

Van deze aspecten is in het *Gilgamesj-epos* niets te vinden. Het is iets typisch Grieks – het tekent een grootheid van ziel en een fijngevoeligheid die in de oude literatuur zo nergens te vinden is. Dit levensbesef, dat tegen de achtergrond van de grenzen die de godheid stelt, in de *Ilias* oplicht, komt volop terug bij de Griekse tragediedichters, die vijf eeuwen na Homerus in Athene hun toneelstukken opvoerden. Geen wonder dat zij hun stof voor een belangrijk deel haalden uit vooral de *Ilias*.

De Odyssee

De *Odyssee* die ook aan Homerus wordt toegeschreven, is van veel later datum. Ook dit epos stelt het broze van het menselijke bestaan in het licht van de godenwereld voor ogen. En dat niet alleen van de held Odysseus van wie de lange reis vol avonturen vanuit Troje naar Ithaka beschreven wordt, maar ook van 'gewonere' mensen als zijn zoon Telemachus en zijn

vader Laërtes, die hij ontmoet als hij na veel omzwervingen eindelijk thuiskomt.

Wat Odysseus betreft: het is duidelijk dat hij in het verhaal de handelende persoon is, maar het is zonneklaar dat hij afhankelijk is van de godin Athena, die de ruimte waarbinnen hij handelt, creëert.

Een rode draad in dit boek is de trouw van de vrouw van Odysseus, Penelope, die ook na twintig jaar nog steeds hoopt en verwacht dat Oysseus terug zal keren naar zijn huis op Ithaka. Zij zorgt ervoor dat hij dan een thuis vindt. Odysseus is op zijn reis gedreven door heimwee naar dat thuis. In zijn familiekring vindt hij uiteindelijk rust – een belangrijk gegeven in Homerus en in de Griekse wereld, waaraan ik in de volgende artikelen nog aandacht zal schenken.

Ook in de *Odyssee* is dus sprake van een grote wijsheid waar het de zielkunde betreft en wordt het leven evenals in de *Ilias* gesteld in het licht van de godenwereld. De speelruimte van de mens is beperkt. Het is bij alle grootheid van ziel zaak dat te beseffen en daarom de menselijke maat te houden.

Het fonetisch schrift

Slezák legt er in zijn boek nadruk op hoezeer de boeken die toegeschreven werden aan Homerus het Griekse volk eeuwenlang gevormd hebben. Dit gold voor bijna alle Grieken, van wie de meesten konden lezen. De Grieken kenden als eerste volk het fonetisch schrift, dat in de oosterse landen, waar men alleen de medeklinkers opschreef, onbekend was. Daardoor was het lezen in Griekenland veel makkelijker te leren. Dat verklaart waarom het kunnen lezen niet voorbehouden was aan een bepaalde klasse. Dat gold zeker voor de vierde eeuw voor Chr. toen Athene een democratie was.

Oog voor de diepste menselijke vragen

En toch fungeerden Homerus' geschriften niet als heilige boeken, zoals dat later het geval was met de Bijbel of de Koran. Het was een epos dat herkenning opriep en waaruit men leerde hoe het leven in elkaar zat. Griekenland kende geen heilige boeken, wel wijsheidsliteratuur. Slezák wijst op de betekenis daarvan. De Grieken formuleerden vragen die betrekking hebben op het mens-zijn als zodanig en de positie van de mens in de geschiedenis. Deze vragen werden niet 'afgesnoerd' door heilige geschriften.

Ook wijst hij op de 'openheid' van het Nieuwe Testament dat geschreven werd na de ontmoeting van de Griekse en de Israëlitische 'cultuur', en dat op die levensvragen inging. Juist omdat deze existentiële vragen van alle tijden zijn en het Nieuwe Testament een

getuigenis vormt, waarin deze door de Grieken geformuleerde vragen zijn gehonoreerd, blijft de boodschap ervan actueel.

Homerus in de vroege christenheid

Zo kon het gebeuren – iets waar niet Slezák maar ver voor hem Hugo Rahner al op wees – dat de christenen Homerus gebruikten om hun boodschap duidelijk te maken. De beroemdste passage waarbij men in de vroege kerk aanknoopte, is wellicht het gedeelte dat gaat over de tocht van Odysseus door de smalle zee-weg tussen Scylla en Charibdis. In die zee-engte kon het enorm stormen. Veel schepen liepen er op de rotsen te pletter, vooral vanwege de sirenenzang die er hoorbaar was en die de scheepslui naar de rotsen lokte.

Odysseus was er, toen hij door de engte heen moest op bedacht. Hij trof voorzorgsmaatregelen. Zijn scheepslui hadden de oren met was volgestopt, zodat ze de zang niet hoorden. Hijzelf was aan de mast vastgebonden, met de oren open. Hij wilde zien of hij tegen de verleiding bestand was. Hij had zijn instruc-

ties gegeven: als het schip langs de rotspartijen vaart, mag niemand hem van de mast losmaken, ook al drong hij wellicht nog zo aan. Het bleek zijn redding te zijn. Want zodra hij de sirenenzang hoort, wil hij niet liever dan er gehoor aan geven. Het feit dat hij vastgeklonken zat aan de mast, belette hem dat.

De christenen zagen in dit verhaal een profetie. De mast met de ra vormt het kruis, dat de christen weerbaar maakt tegen de verleidingen van deze wereld, zodat hij zijn uiteindelijke bestemming bereikt. Door de verbondenheid daarmee komt de christelijke kerk (het scheepje) door het Scylla en Charibdis van deze wereld heen.

We mogen dankbaar zijn dat Slezák onze ogen wil openen voor wat Europa aan de Grieken te danken heeft en dat hij onze aandacht allereerst vraagt voor Homerus!

Dr. H. Klink, Hoornaar

Drie vrouwen uit de kring rond Kohlbrugge (III)

Einde maart 1847 vaardigde de Pruisische koning Friedrich Wilhelm IV een "Religionspatent" uit, in welke verordening het stichten van vrije godsdienstige gemeenschappen werd toegestaan. Nu deze mogelijkheid was geopend besloten Kohlbrugge en zijn vrienden, zich in Elberfeld te verenigen tot "een eigen kerkelijke gemeente van gereformeerde belijdenis, onafhankelijk van de Landskerk en van de Staat". De stichtingsacte werd getekend op zondag 18 april 1847, de tweede zondag na Pasen, vanouds bekend staand als "Zondag Misericordias Domini" (d.w.z. de goedertierenheden des Heren). Op voorstel van de Koning kreeg de nieuwe gemeente de naam "Niederländisch-reformierte Gemeinde". Vanaf 25 april werden de diensten gehouden in een grote bovenzaal van de weduwe Obermayer op de Markt. De toeloop tot de samenkomsten, vooral bezocht door volgelingen van de in 1837 overleden predikant Gottfried Daniel Krummacher, nam sterk toe.

Het gezin Lütge

In die dagen, op 27 april 1847, schonk Maria Lütge-Schey het leven aan een meisje, dat Pauline Hermine Elisabeth werd genoemd. De doop van dit kind moest echter worden uitgesteld. In zijn nieuwe gemeente kon dr. Kohlbrugge nog geen sacramenten bedienen, omdat hij als predikant niet wettig geordend was.

Nadat de ordening had plaatsgevonden (door oplegging der handen door de ouderlingen), bediende Kohlbrugge op zondag 14 mei 1848 de doop aan 30 kinderen, die reeds lang het zegel van het Verbond misten.

Op 23 juni 1850 werd in huize Lütge een zoon geboren, die de namen Heinrich Andreas Johannes ontving. Hij werd gedoopt in de morgendienst van 14 juli 1850 in het in september 1849 in gebruik genomen kerkgebouw aan de De-Weerth-strasse. De tekst van de preek was Psalm 51: 20 en 21. Samen met Heinrich Lütge werden nog tien andere kinderen gedoopt, één uit de eigen gemeente en negen uit Nederland. Kohlbrugge las bij deze gelegenheid het formulier van de Heilige Doop in het Nederlands.

Het gezin breidde zich verder uit door de geboorte van twee meisjes, Anna Maria Elisabeth (geboren 14 december 1851) en Maria Catharina Johanna (29 mei 1854) en een jongen, Benjamin (31 januari 1858). Het oudste dochttertje Pauline was in december 1852 op vijfjarige leeftijd overleden.

Van jongs af werden de kinderen "geleid en onderricht door godvrezende ouders en een godzalige leraar", aldus Heinrich Lütge in een gedachtenispreek, gehouden in 1903 in de Westerkerk te Amsterdam. Al in zijn prille jeugd leefde bij hem de wens later het Evangelie te mogen bedienen. Het was voor hem en

zijn ouders dan ook een reden tot grote dankbaarheid dat hij in september 1869 na een admisie-examen in Utrecht als student kon worden ingeschreven. Op advies van dr. Kohlbrugge had hij gekozen voor een theologische studie in Utrecht, opdat hij later de Nederlandse Hervormde Kerk als predikant zou kunnen dienen.

Vreugde heerste er in huize Lütge, toen dochter Anna op 8 mei 1870 trouwde met Franz Sebesta, die sinds 1869 predikant was in Nikolitz in Moravië. Zij hadden elkaar leren kennen in de tijd dat hij de Elberfeldse gemeente als hulpprediker diende. Lang duurde hun verbintenis echter niet. Anna stierf reeds op 1 mei 1873 aan de pokken. Nog in hetzelfde jaar trof het gezin Lütge opnieuw een zware slag. Op de 20ste november overleed Heinrich Andreas Lütge.

Droevige en *heuglijke* gebeurtenissen wisselden elkaar af. In 1874 werd Heinrich A.J. Lütge toegelaten tot de evangeliebediening. Nadat hij in augustus van dat jaar in het huwelijk was getreden met Clasina van Ravesteijn, deed hij op 6 september zijn intrede als predikant van Nederhorst den Berg.

Maria Lütge-Schey mocht het ook beleven dat haar jongste zoon Benjamin, die evenals Heinrich in Utrecht theologie had gestudeerd, in 1881 door zijn broer werd bevestigd als predikant van Ter Aa. Haar aardse leven eindigde op 23 juni 1891. Zij overleed te Zuilen, de woonplaats van haar dochter Maria Catharina Johanna, die getrouwd geweest was met Daniël Bois-sevain (1847-1879).

Drs. M.A. den Admirant, 's-Gravenhage

Een wankel evenwicht

De Costa Concordia

De tijd gaat enorm snel. Gebeurtenissen krijgen in korte tijd in de media veel aandacht, maar daarna verdwijnen ze uit beeld. Zo lijkt het ook te gaan met de ramp met het Italiaanse cruiseschip de *Costa Concordia* in januari 2011, waarbij meerdere mensen door verdrinkingsdood omkwamen. Een onjuiste inschatting en een overmoedig besluit om dichtbij de rotsachtige kust te varen, leidde tot onherstelbare schade. Er zijn meer voorbeelden van onverstandig gedrag te noemen. Wat te denken van mensen die ondanks waarschuwingen, toch tijdens vakantie gevaarlijke plaatsen bezoeken en ontvoerd worden of van degenen die op onbetrouwbaar ijs gaan en verongelukken?

Terug naar het schip de *Costa Concordia*. De vraag is: Waarom kantelde dit schip zo snel? Men zou verwachten dat er voldoende veiligheidsmarges in acht worden genomen om iets dergelijks bij schepen, die zoveel mensen herbergen, te voorkomen. Een antwoord op deze vraag vond ik in een artikel samen dat gepubliceerd werd in het *Technologietijdschrift De Ingenieur* van 3 februari 2012. De titel ervan is: "Een wankel evenwicht".

Rederijen zoeken bij het ontwerp van cruiseschepen de grenzen op

De oorzaak van de ramp was niet alleen de botsing met de rotsachtige kust waardoor een lek ontstond. Het schip had zich namelijk bij slagzij op kunnen richten als er maar voldoende opwaartse druk geweest zou zijn. De stabiliteit van schepen is afhankelijk van het neerwaartse gewicht van het schip en de tegendruk

van het water onder het schip. In het blad staat dat na deze calamiteit de veiligheid van de cruiseschepen ter discussie staat, ondanks het feit dat dergelijke schepen aan de veiligheidseisen van de internationale maritieme organisatie voldoen.

Er moeten namelijk volgens *De Ingenieur* ernstige kanttekeningen geplaatst worden bij het ontwerp van cruiseschepen. In de praktijk blijkt dat de verhouding van torenhoge opbouw boven de waterspiegel in verhouding met de diepgang onder de waterspiegel, zodanig is, dat het niet vreemd is dat het schip snel kapseisde. In vergelijking met een vrachtschip met een diepgang van 12-15 m, heeft de *Costa Concordia* een diepgang van slechts 8,2 m. Dit resulteerde in een wankel evenwicht van het schip.

Waarom hebben de cruiseschepen zo'n buitengewoon hoge bovenbouw? Het antwoord is eenvoudig te geven. 1. De capaciteit om extra passagiers te herbergen neemt erdoor toe. Dit betekent extra inkomsten. 2. Ook wensen passagiers comfort aan boord. 3. Met minder diepgang kunnen schepen dicht bij de kust komen en toegang krijgen tot veel havens. Dit alles gaat echter ten koste van de stabiliteit, waardoor een cruiseschip te weinig opwaartse druk van het water meekrijgt en zich niet kan oprichten. Voor veiligheid is juist veel diepgang nodig!

Nederland als een lege badkuip achter de Noordzee

Het programma *Nederland van bovenaf* dat onlangs door de VPRO werd uitgezonden, liet zien hoe kwetsbaar Nederland is bij wateroverlast. Een gevaarlijke

situatie doet zich voor als er een superstorm opsteekt boven de Noordzee en de rivieren hoogwater hebben. Wanneer de duinen en de dijken dan niet sterk genoeg of niet goed onderhouden zijn, ontstaat een wankel evenwicht tussen veiligheid en gevaar. Een groot deel van Nederland is dan te vergelijken met een lege badkuip, die vol water stroomt. Volgens prof. dr.ir. Pier Vellinga van de VU is de neiging groot dit gevaar te onderschatten.

Resultaat

Beide voorbeelden tonen het resultaat van een wankel evenwicht wanneer veiligheid opgeofferd wordt ten behoeve van bijv. economische en luxe wensen. De vraag rijst: Zou er een wankel evenwicht mogelijk zijn tussen het wereldse leven en een geestelijk leven?

Momenteel zien we dat veel mensen in ons land er geen rekening meer mee houden dat er een transcendente of geestelijke wereld mogelijk is. Zij die nog staan in de christelijke traditie hebben in de samenleving weinig invloed meer. Dat geldt ook voor de christelijke politieke partijen. Jacques Brunt beweert in het *christelijke informatie platform*, d.d. 9-2-2011, dat er in de kerk geen absolute waarheid meer is. Volgens hem is er een duidelijke verandering waarneembaar in het denken binnen de kerk. De gemeente in de kerk komt geleidelijk op het punt en tot besef dat er geen waarheid meer is. Brunt verwijst naar wat er in de bijbel staat, dat in de *eindtijd* de waarheid niet meer verdragen wordt en dat men zich keert tot verzinselfabels.

Toch blijkt de kans groot dat een geestelijke wereld wel bestaat. De aanwijzingen komen niet alleen vanuit de religie maar ook vanuit ervaringen van mensen en wetenschappelijke onderzoeken. Een paar voorbeelden worden in het *christelijke informatie platform* gegeven. Een artikel van 29 november 2011 gaat over de ervaring van Ian McCormack in Australië. Een tweede voorbeeld vormen de onderzoeken van prof. dr. P.M. H. Atwater in de V.S.

De ervaring van Ian McCormack

Ian McCormack, die een verklaard atheïst was, werd enkele jaren geleden tijdens het duiken gestoken door dodelijke kwalen. Onderweg naar het ziekenhuis kreeg hij een soort visioen. Hij zag zijn gelovige moeder voor hem bidden. Zij adviseerde hem te bidden tot God. In het ziekenhuis had hij geen polsslag meer. De dokters trachtten hem te redden, maar hij gleed weg uit het leven. Ian McCormack kreeg daarna een BDE¹ en nam een enorm licht waar. Hij hoorde dat God licht is en dat er bij God geen duisternis is. Hij zag een

andere niet-aardse schitterende zuivere wereld. Na 15 minuten kwam Ian McCormack weer terug in het aardse leven en bad tot God. Momenteel getuigt hij van zijn ervaring overal in de wereld, opdat de mensen God leren kennen en zouden weten dat Hij er wel degelijk is.

De wetenschappelijke onderzoeken van prof. dr. P.M. H. Atwater

In de *Journal of Near Death-Experience (NDE) Studies*, mei 2011, presenteert prof. dr. Atwater haar resultaten van een 33-jarig onderzoek bij 4000 personen. Daarvoor was zij nog betrokken bij een 10-jarig onderzoek onder 3000 mensen. Zij stelt dat NDE's geen anomalieën zijn.

Een anomalie is een verschijning, die binnen een bestaande denkwijze, model of theorie niet verklaard kan worden (b.v. een verschijning van een UFO). NDE's kunnen daarentegen als veranderingen van bewustzijnsniveaus beschouwd worden. Een bewustzijn van de dagelijkse werkelijkheid kan bijvoorbeeld overgaan naar een geestelijk en ruimer bewustzijn. NDE's kunnen optreden onder specifieke hoge stress, waarbij de grens van deze wereld tussen andere werelden wordt overschreden. Zij gaat in op de vraag wat het brein nog kan bevatten en wat er buiten de bereikbaarheid van het brein ligt, over de grens tussen de dagelijkse realiteit en wonderen, leven en dood, verstand en geest, openbaring en verstand. NDE's zijn in haar optiek niet zomaar psychische feiten of voorstellingen, zoals atheïsten beweren.

Het wankel evenwicht

De voorgaande voorbeelden laten zien dat mensen zich, zonder dat zij het beseffen, kunnen bevinden in een wankel evenwicht. We leven in een tijd dat, net zoals bij het cruiseschip, bij veel mensen de aandacht vooral ligt op de hoge *materiële* bovenbouw in plaats van op een dieper *geestelijk* fundament. Het lijkt bijna onmogelijk om in ons seculier land mensen duidelijk te maken dat geestelijk kapseizen tot een rampzalig resultaat leidt.

Als we de ontwikkelingen in ons land volgen zien we vanuit de media en de politiek dat het christelijk geloof ondermijnd wordt. Kerken, christelijke partijen en omroepen zijn als het ware ingekapseld in het pantheon van de hoofdgod van het westerse, seculiere (pseudo)tolerante politieke systeem. Een pantheon is een aan alle goden gewijd heiligdom onder een hoofdgod, zoals ooit het geval was met het Pantheon in Rome. Heel geraffineerd zijn de christelijke waarden omgevormd en gedegradeerd tot seculiere sociaal

liberale waarden. In de media verschijnen de priesters van dit systeem om hun leer en dogma's uit te dragen. Het evenwicht ervan is echter maar heel wankel.

Dr. H. Dubbelman, 's-Gravenpolder

Noot

1 BDE: Bijna Dood Ervaring

Op een saaie zondagmiddag ...

Lekenpraat

Op een regenachtige zondagmiddag ben ik de eerste brief aan de Thessalonicenzen gaan lezen. Gewoon maar begonnen. Van het een komt dan het ander. Voor me zelf heb ik toen eens alle Bijbelteksten opgezocht waar Timotheüs genoemd wordt. Dat is ruim vijftien keer het geval. En dat nog afgezien van de twee brieven aan Timotheüs.

De eerste brief aan de Thessalonicenzen begint met een groet, van Paulus. Maar niet alleen van Paulus, ook van Silvanus en Timotheüs. "Paulus, Silvanus en Timotheüs aan de gemeente der Thessalonicenzen in God, de Vader, en de Here Jezus Christus: genade zij u en vrede!"

Wat weten we van Timotheüs af?

Het eerst komen we hem tegen in het boek Handelingen.

Daar wordt van hem gezegd: "En zie, er was een zekere discipel, genaamd Timotheüs, de zoon van een gelovige Joodse vrouw, maar van een Griekse vader, en hij stond goed bekend bij de broeders te Lystra en Iconium."

Dat zijn al een heleboel gegevens.

Timotheüs was een kind van twee geloven, twee culturen. Zijn moeder was een gelovige vrouw van Joodse origine. Zij had in haar leven gekozen voor het christelijke geloof en had dat geloof ook kunnen doorgeven aan haar zoon.

Zijn vader ...? Het woordje *maar* geeft een tegenstelling aan. Vermoedelijk een ontwikkelde en belezen Griek. Maar ook een man van wie de invloed op en het contact met zijn zoon niet groot was. Timotheüs heeft voor het geloof van zijn moeder gekozen. Kennelijk heeft de vader die keuze niet kunnen (en misschien ook niet willen) tegenhouden. Dat het een keuze was, blijkt uit het feit dat Timotheüs in zijn prille jeugd niet besneden was. En als reden wordt daarbij opgegeven dat zijn vader een Griek was. Niet dat zijn moeder een christen was, kennelijk is zij dat pas nadien geworden. Timotheüs was in staat te kiezen en zijn keuze was vruchtbaar. "Hij stond goed bekend bij de broeders te Lystra en Iconium."

Zo zijn er ook tegenwoordig velen. Van huis uit

geconfronteerd met twee levensvisies. En dan niet altijd in staat om een eigen verantwoorde keuze te doen. Gespleten zielen, op zoek naar zekerheid en overtuiging. Er wordt in deze enkele tekst al een heel actuele situatie getekend: een kind van twee culturen. Timotheüs kan hen wellicht helpen.

Met deze Timotheüs gaat Paulus in zee. Hij noemt hem talloze malen in de aanhef van zijn brieven. En uit wat hij terloops over hem vermeldt, wordt duidelijk dat Timotheüs in alle opzichten een nauwe band met Paulus heeft gehad en veel voor hem gedaan heeft.

In Romeinen 16 vers 21 noemt Paulus Timotheüs: medearbeider. In het Grieks is dat het woord: *sun-ergos*. Dit woord is afgeleid van *sun-ergomai*: zich met elkaar verbinden, een eenheid gaan vormen. Timotheüs is dus geen willekeurige, weliswaar bereidwillige, helper op locatie, maar hij heeft zich geheel en al in dienst van Paulus en zijn opdracht gesteld.

In Colossenzen 1 vers 1 noemt Paulus zijn jonge metgezel: *frater, adelfos*, broeder.

In 1 Corinthe 4 vers 17 is het: *filius meus charissimus*, naar mijn idee te zwak vertaald met: geliefd; het moet zijn: zeer geliefd. In het Grieks wordt het woord *agapètos* gebruikt, wat een herinnering oproept aan het begrip *agapè*. Overigens verbaast me de hele vertaling van deze zinsnede. Er staat zowel in het Grieks als in de Latijnse vertaling: mijn zeer geliefde zoon, en getrouw in de Heer. Dit is toch wat anders dan: een geliefd en trouw kind.

In Philippenzen 1 vers 1 noemt Paulus zich zelf en Timotheüs: dienstknechten van Christus Jezus. Het staat in het Grieks zowel als in de Latijnse vertaling nog scherper geformuleerd: slaven, onvrijen. Waarom dat in de Nederlandse overzetting zo verzacht vertaald wordt, weet ik niet. Paulus heeft het stellig met een bedoeling gedaan, waarom die dan met een vertaling te laten verdwijnen?

Het is lekenpraat wat hier staat, ik weet het, maar ik had wel een heerlijke zondagmiddag!

Drs. Marijke Aalders, Bussum